

A Quranic Analysis of the Components of the Believing Woman and its Reflection in the Model of Islamic Family Stability

Somayyeh Ghiasvand¹, Nasrin Asadbeigi²

Abstract

In the Quran, the believing woman is not merely a passive actor within the family structure; rather, she possesses a multi-layered and active identity manifested across three primary axes: personal, familial, and social. This research, employing a qualitative thematic analysis method with a subject-oriented Quranic study approach, aims to discover and analyze the Quranic components of the believing woman's character and its correlation with the indicators of Islamic family stability. The research population comprises Quranic verses related to the keywords "believing woman," which were examined through interpretive analysis of two reputable sources: *Al-Mizan* and *Al-Namoonah* tafsirs. In total, 104 verses from 24 chapters were extracted and categorized into 3 axes (personal, familial, and social), 11 main themes, and dozens of behavioral indicators. The findings indicated that components such as faith (Iman), piety (Taqwa), patience (Sabr), chastity (Iffat), modesty (Haya), and honesty (Sadaqat), within the three main themes of faith-worship, ethics, and knowledge in the personal dimension; themes of spousal roles, maternal-pedagogical roles, family steadfastness, and discretion and management in the familial dimension; social responsibility, dignity in the public sphere, and active presence and transmission of upbringing in the social dimension, form the foundation of the Islamic family's stability. A comparative analysis with Western theories revealed profound differences in their anthropologies, teleologies, and the role of women. In the Quranic model, family stability is not merely a consequence of emotional relationships but arises from the faith, ethics, and spiritual identity of the believing woman. By presenting an integrated model of divine teachings, this article opens a new horizon for interdisciplinary studies of the Quran, women, and the institution of the family, and provides a basis for designing the Islamic-Iranian model of a stable family.

Keywords: Believing Woman, Family Stability, Thematic Analysis, Tri-axial Model, Quranic Study.

1 . Third-level Scholar, Al-Zahra Seminary, Hamedan, Iran (info_hgh@yahoo.com)

2 . Fourth-level Graduate, Qom Seminary; Researcher, Research Center of the Sisters' Seminary of Hamedan Province, Iran (maedeh.as94@gmail.com)

تحلیل قرآنی لمكونات المرأة المؤمنة وانعكاس ذلك على نموذج استقرار الأسرة الإسلامية

سمیه قیاسوند^۱، نسرین أسدیکی^۲

ملخص

المرأة المؤمنة في القرآن ليست مجرد فاعلة سلبية في البناء الأسري، بل هي ذات هوية متعددة الطبقات ونشطة تتجلى في ثلاثة محاور رئيسية: الشخصي، والأسري، والاجتماعي. تبحث هذه الدراسة، باستخدام منهج تحليل المضمون النوعي، وبُروية استقصائية قرآنية موضوعية، في كشف وتحليل المكونات القرآنية لشخصية المرأة المؤمنة وعلاقتها بمؤشرات استقرار الأسرة الإسلامية. تمثلت مجتمع البحث في آيات القرآن الكريم المتعلقة بالكلمات المفتاحية "المرأة المؤمنة"، والتي تم فحصها من خلال التحليل التفسيري لمصدرين معتبرين (الميزان والمثال). في المجموع، تم استخلاص ۱۰۴ آية من ۲۴ سورة، وتم تصنيفها ضمن ۳ محاور (شخصي، أسري، اجتماعي)، و ۱۱ مضموناً رئيسياً، وعشرات المؤشرات السلوكية. أظهرت النتائج أن مكونات مثل الإيمان، والتقوى، والصبر، والعفة، والحياء، والصدق في المضمونات الرئيسية الثلاثة: الإيمانية-العبادية، والأخلاقية، والمعرفية في البعد الشخصي؛ المضامين: أدوار الزوجية، والأمومة-التربوية، واستقرار الأسرة، والحكمة والإدارة في البعد الأسري؛ والمسؤولية الاجتماعية، والكرامة في الساحة العامة، والحضور النشط ونقل التربية في البعد الاجتماعي، تشكل الأساس لاستقرار مؤسسة الأسرة الإسلامية. يكشف التحليل المقارن مع النظريات الغربية عن اختلافات عميقة في أسس الأنثروبولوجيا (علم الإنسان) والغائية ودور المرأة. في النموذج القرآني، لا يعد استقرار الأسرة مجرد نتيجة للعلاقات العاطفية، بل هو نابع من إيمان المرأة المؤمنة وأخلاقها وهويتها الروحية. تقدم هذه المقالة، من خلال تقديم نموذج تركيبى للتعاليم الإلهية، أفقاً جديداً للدراسات المتداخلة التخصصات بين القرآن والمرأة ومؤسسة الأسرة، وتوفر أساساً لتصميم نموذج إسلامي-إيراني للأسرة المستقرة.

الكلمات المفتاحية: المرأة المؤمنة، استقرار الأسرة، تحليل المضمون، النموذج ثلاثي المحاور، البحث القرآني.

۱. باحثة في المستوى الثالث بالحوزة العلمية للسيدة الزهراء (ع) في همدان

۲. المستوى الرابع في معصومية قم؛ باحثة في المركز البحثي للحوزة العلمية النسائية في محافظة همدان

تحلیل قرآنی مؤلفه‌های زن مؤمنه و بازتاب آن در مدل پایداری خانواده اسلامی

سمیه قیاسوند^۱، نسرين اسديگي^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۰۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۳

چکیده

زن مؤمنه در قرآن، نه تنها کنش‌گری منفعل در ساختار خانوادگی نیست، بلکه هویتی چندلایه و فعال دارد که در سه محور اصلی؛ شخصیتی، خانوادگی و اجتماعی تجلی می‌یابد. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش کیفی تحلیل مضمون، با رویکرد قرآن‌پژوهی موضوع‌محور، به کشف و تحلیل مؤلفه‌های قرآنی شخصیت زن مؤمنه و ارتباط آن با شاخص‌های پایداری خانواده اسلامی پرداخته است. جامعه پژوهش آیات قرآن کریم مرتبط با واژگان کلیدی زن مؤمنه است که با تحلیل تفسیری دو منبع معتبر (المیزان و نمونه) مورد بررسی قرار گرفت. در مجموع، ۱۰۴ آیه از ۲۴ سوره استخراج و به ۳ محور (شخصیتی، خانوادگی و اجتماعی)، ۱۱ مضمون اصلی و ده‌ها شاخص رفتاری دسته‌بندی شدند. یافته‌ها نشان داد؛ مؤلفه‌هایی مانند ایمان، تقوا، صبر، عفت، حیا و صداقت در سه مضمون اصلی ایمانی-عبادی، اخلاقی و معرفتی در بُعد شخصیتی؛ مضامین؛ نقش‌های همسری، مادری-تربیتی، پایداری خانواده و تدبیر و مدیریت در بُعد خانوادگی؛ مسئولیت‌پذیری اجتماعی، کرامت در عرصه عمومی و حضور فعال و انتقال تربیت در بُعد اجتماعی، زیربنای پایداری نهاد خانواده اسلامی را تشکیل می‌دهند. تحلیل تطبیقی با نظریه‌های غربی، تفاوت‌های عمیقی را در مبانی انسان‌شناسی، غایت‌مداری و نقش زن آشکار ساخت. در مدل قرآنی، پایداری خانواده نه نتیجه‌ی صرف مناسبات عاطفی، بلکه برآمده از ایمان، اخلاق و هویت معنوی زن مؤمنه است. این مقاله با ارائه مدلی تلفیقی از آموزه‌های وحیانی، افق جدیدی را برای مطالعات میان‌رشته‌ای قرآن، زن و نهاد خانواده گشوده و مبنایی برای طراحی الگوی اسلامی-ایرانی خانواده پایدار فراهم می‌آورد.

کلیدواژه‌ها: زن مؤمنه، پایداری خانواده، تحلیل مضمون، الگوی سه‌محوری، قرآن‌پژوهی

۱- دانش پژوه سطح ۳ حوزه علمیه آل همدان، (info.hgh@yahoo.com)

۲- سطح ۴ معصومیه قم؛ پژوهشگر مرکز پژوهشی حوزه علمیه خواهران استان همدان،

(maedeh.as94@gmail.com)

۱. مقدمه

نهاد خانواده در فرهنگ اسلامی پایه زندگی اجتماعی است و قرآن کریم برای حفظ و پایداری آن جایگاه ویژه‌ای قائل است. نقش زن، به‌ویژه زن مؤمنه، در این پایداری محوری است؛ او با مؤلفه‌هایی چون ایمان، تقوا، صبر و عفت، محیطی سالم برای تعالی خانواده فراهم می‌آورد (برزگرزاد و حسینی، ۱۴۰۰). ایمان و تقوا، که قرآن بارها بر آن‌ها تأکید دارد (احزاب: ۳۳-۳۵)، عامل صبر در برابر دشواری‌هاست (افرنگان، ۱۳۹۹) و صبر نیز پیوند خانوادگی را مستحکم می‌سازد. عفت، که در آیه «يُحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ» (نور: ۳۱) ذکر شده، علاوه بر حفظ کرامت فردی، احترام و صمیمیت خانوادگی را تقویت می‌کند (صادقی، ۱۳۹۶؛ پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۹). محبت و رحمت نیز فضای امنی ایجاد می‌کند که از اختلاف و بحران جلوگیری می‌نماید. نمونه‌های قرآنی مانند آسیه (تحریم: ۱۱) و مریم (آل عمران: ۴۲-۴۷) نشان می‌دهند که زن مؤمنه حتی در شرایط دشوار، الگویی برای پایداری خانواده و تربیت نسل صالح است (جوانمرد و مودب، ۱۴۰۱). در سطح اجتماعی نیز زن مؤمنه با حفظ معیارهای اخلاقی می‌تواند موجب ارتقای فرهنگ دینی و انسجام اجتماعی شود (پیروسی و شیرخانی، ۱۳۹۸). پژوهش‌های پیشین بر اهمیت سبک زندگی قرآنی تأکید داشته‌اند؛ از جمله یوسف‌زاده (۱۴۰۲) که ایمان و تقوا را پر بسامدترین مفاهیم دانست و عبدالمحمدی و همایون‌فرد (۱۴۰۲) که اعتماد و مشارکت را مؤلفه‌های کلیدی خانواده معرفی کردند. همچنین رفیق (۱۳۹۲) و جلالی‌فراهانی (۱۳۹۴) بر نقش فرهنگی زن مؤمنه در حفظ کرامت و نظم اجتماعی تأکید کرده‌اند. با این حال اغلب این مطالعات ابعاد سه‌گانه زندگی زن مؤمنه (شخصیتی، خانوادگی، اجتماعی) را جداگانه تحلیل کرده‌اند و به نگاه یکپارچه کمتر پرداخته‌اند. خلأ موجود، ضرورت پژوهشی حاضر را نشان می‌دهد. پرسش اصلی آن است که مؤلفه‌های زن مؤمنه در قرآن کدام‌اند و چگونه در تداوم خانواده اسلامی نقش ایفا می‌کنند؟ هدف پژوهش تحلیل قرآنی این مؤلفه‌ها و ارائه مدلی مفهومی برای ارتقای پایداری خانواده است تا بتواند راهنمای سیاست‌گذاران، مربیان و خانواده‌ها باشد.

۲. مبانی نظری

مبانی نظری به منزله شالوده فکری تحقیق، چارچوبی علمی برای تحلیل مسئله فراهم نموده و پژوهشگر را در یافتن پاسخهای صحیح برای سؤالات اصلی پژوهش یاری می‌کند (سید امامی، ۱۳۸۷). در این تحقیق، بررسی تطبیقی مولفه‌های شخصیتی، خانوادگی و اجتماعی زن مؤمنه در قرآن کریم، با هدف استخراج الگوی قرآنی برای پایداری خانواده اسلامی، محور بحث است. از این رو، مبنای نظری پژوهش، برهم‌پیوندی مفهومی میان «زن مؤمنه» در قرآن و «پایداری خانواده» در نگرش اسلامی تأکید دارد.

۲-۱- مفهوم زن مؤمنه در قرآن

در قرآن کریم، زن مؤمنه تنها به عنوان فردی عبادت‌پیشه معرفی نمی‌شود، بلکه مجموعه‌ای از ابعاد شخصیتی، اجتماعی و خانوادگی برای او تصویر شده است. از جمله: ۱- ایمان و تقوا، (الأحزاب: ۳۵). در تفسیر المیزان، علامه طباطبایی ایمان را نیروی ساختاری درونی دانسته که رفتار بیرونی زن مؤمنه را سامان می‌دهد (طباطبایی، ۱۳۹۴، ج ۱۶، ص ۳۶۶). ۲- عفت و حجاب، جلوه‌ای از حیا و کرامت زن است. در آیه ۳۱ سوره نور، خداوند به زنان دستور می‌دهد زینت‌های خود را پنهان دارند و دامن‌ها را حفظ کنند (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰، ج ۱۴، ص ۴۶۵). ۳- صبر و استقامت، (تحریم: ۱۱، مریم: ۲۶). ۴- عقلانیت و تدبیر. ۵- وفاداری و مسئولیت‌پذیری اخلاقی (تحریم: ۱۱). این ویژگی‌ها در منابع تفسیری نیز تبیین شده‌اند.

۲-۲- مفهوم پایداری خانواده در قرآن

پایداری خانواده در اندیشه قرآنی صرفاً به معنای بقا و دوام یک نهاد حقوقی-مدنی نیست، بلکه ساختاری چندلایه با ریشه در آرامش، مودت، ایمان، تعهد اخلاقی و نقش‌های مکمل اعضای خانواده است. پایه‌گذاری اصلی نظریه قرآنی در باب پایداری خانواده در سوره روم آیه ۲۱ آمده است. ازدیدگاه علامه طباطبایی (طباطبایی، ۱۳۹۴، ج ۱۶) سکینه در این آیه، آرامش عاطفی-روانی و اشتیاق به کمال است که مرد در زن می‌یابد؛ و این آرامش ریشه در ساختار

متعادل خلقت، روح انس، و پیوند الهی میان زن و مرد دارد. تفسیر نمونه نیز تأکید می‌کند که سکینه، مودت و رحمت، سه ضلع یک مثلث پایداری‌اند که اگر یکی از آن‌ها تضعیف شود، بنیاد خانواده متزلزل خواهد شد (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰، ج ۱۶، ص ۴۱۴). در همین راستا، پژوهشی نشان می‌دهد که آموزه‌های قرآنی، علاوه بر توجه به مناسبات حقوقی، بر عواطف، معنویت، وظایف اخلاقی متقابل و پایش مداوم روابط خانوادگی نیز تأکید دارند (حاجی بابایی، ۱۳۹۶). از طرف دیگر عفاف رفتاری و گفتاری زن (رحمانی نژاد، ۱۴۰۲)، ضامن احترام متقابل و امنیت روانی در خانواده است و تأثیر آن به‌ویژه در تربیت فرزندان نمایان می‌شود. بدین ترتیب، پایداری خانواده در قرآن متکی بر ساختاری معنوی-اخلاقی است که در آن، هریک از اعضا دارای جایگاه و وظایف مشخصی هستند. زن مؤمنه، در این چارچوب، محور خلق، انتقال و تثبیت این پایداری است.

۲-۳- مؤلفه‌های قرآنی زن مؤمنه و پیوند با پایداری خانواده

در تحلیل محتوای آیات قرآن کریم، سه حوزه اصلی از شخصیت زن مؤمنه قابل شناسایی است: شخصیت فردی (درونی)، نقش‌های خانوادگی، و مشارکت اجتماعی. این سه حوزه، با یکدیگر در تعامل هستند و به‌صورت هم‌افزا، نقشی حیاتی در پایداری خانواده و تعالی اجتماعی ایفا می‌کنند. در بررسی محور شخصیتی-ایمانی، زن مؤمنه در نگاه قرآن، انسانی با ایمان قلبی و تقوای رفتاری است. این ویژگی نه تنها او را در مصون‌سازی خود از آلودگی‌ها یاری می‌دهد، بلکه محیط خانه را نیز تطهیر و آرامش‌بخش می‌سازد آن‌چنانکه در سوره احزاب: ۳۵ و نور: ۳۱، مؤمنات به‌عنوان انسان‌های عقیف، صادق، صابر و مطیع خدا معرفی می‌شوند. در بررسی محور خانوادگی براساس تحلیل آیات (از جمله: بقره: ۱۸۷، نساء: ۳۴، لقمان: ۱۴)، زن مؤمنه نقش‌هایی مکمل با مرد دارد. او علاوه بر ایفای نقش همسر باوفا، در نقش مادری نیز وظیفه تربیتی، تغذیه‌ای، معنوی و عاطفی دارد. به‌عنوان نمونه، مقاله: «جامعه‌شناسی خانواده در قرآن کریم» (سادات حسینی، ۱۳۹۴) نشان می‌دهد که: زنان در قرآن دارای عاملیت تربیتی هستند نه فقط مخلوقات تابع مرد. مادر حضرت موسی علیه السلام در سوره قصص: ۷-۱۳ نمونه‌ای

الهی از مدیریت خطر، تربیت دینی و حمایت روانی از فرزند است. در محور اجتماعی، برخلاف برخی برداشت‌های سنتی، قرآن زنان را از مشارکت اجتماعی نهی نکرده، بلکه آن‌ها را به شرط حفظ کرامت، حیا و مسئولیت‌پذیری، به حضور مسئولانه تشویق کرده است. سوره‌های قصص: ۲۵، مجادله: ۱، و ممتحنه: ۱۲، مثال‌هایی صریح در این زمینه‌اند. پژوهش «حضور» و «ظهور» زن در جامعه از نگاه آیات و روایات (میرباقری و کلانتری، ۱۳۹۹) نیز تأیید می‌کند که «حضور» یک زن در جامعه با «همسرداری نیکو» و «تربیت شایسته فرزندان» همیشگی است و «ظهور» وی در جامعه، به میزان «ضرورت» و «تاثیرگذاری» و «ناظرانه» بودن آن وابسته است؛ بدین شکل که زن برای تحصیل علم، مهارت، هنر و یا اشتغال و نیز استفاده از خدمات اجتماعی به «ضرورت» در جامعه ظاهر می‌شود و در امری چون مشارکت سیاسی، هجرت، فعالیت اقتصادی و شرکت در جهاد، ظهوری «موثر» دارد و با امر به معروف و نهی از منکر و توصیه به حق و صبر، «ناظرانه» در جامعه ظاهر می‌شود. بنابراین، تحلیل درون متنی آیات قرآن، ضمن تأکید بر چند بُعدی بودن نقش زن مؤمنه، بیانگر آن است که پایداری خانواده اسلامی تنها با حضور مؤثر، متعادل و قرآنی زن محقق می‌شود.

۳. پیشینه تحقیق

مطالعات متعددی در دو مسیر مرتبط با موضوع پژوهش حاضر انجام شده‌اند: گروهی به تبیین مولفه‌های شخصیتی و رفتاری «زن مؤمنه» در متون قرآنی پرداخته‌اند و گروهی دیگر به مولفه‌ها و شاخص‌های پایداری خانواده در نگرش اسلامی توجه کرده‌اند. برای نمونه، قربانی (۱۴۰۰)، کاظمی (۱۳۹۸)، موسوی (۱۳۹۷)، ناصری و اسماعیلی (۱۳۹۹) و فراهانی و رسا (۱۳۹۸) به تحلیل‌های مختلفی درباره‌ی «سبک زندگی قرآنی»، «عوامل خشونت در خانواده»، «نقش تربیتی زن» و «مولفه‌های خانواده در قرآن» پرداخته‌اند که هر یک به بخشی از ابعاد موضوع حاضر پرداخته‌اند. یوسف‌زاده (۱۴۰۲) به بسامد واژگان سبک زندگی در قرآن اشاره کرده و نشان داد واژگانی چون ایمان، تقوا و صبر از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند؛ همچنین پژوهش‌هایی مانند عبدالمحمدی و همایون فرد (۱۴۰۲) مولفه‌هایی نظیر اعتماد و مشارکت را به عنوان سرمایه‌های

خانواده برشمرده‌اند. علاوه بر این، تحلیل‌های تخصصی حجاب و کرامت (رفیق، ۱۳۹۲؛ جلالی‌فراهانی، ۱۳۹۴) نکات فرهنگی-اجتماعی مهمی را برجسته ساخته‌اند. با وجود این حجم از پژوهش‌ها، دو خلأ روش‌شناختی و محتوایی برجسته است: اول اینکه بسیاری از مطالعات، به صورت مجزا یکی از ابعاد (شخصیتی یا خانوادگی یا اجتماعی) را بررسی کرده‌اند و یک بررسی نظام‌مند تلفیقی سه‌محوری کمتر دیده می‌شود؛ دوم اینکه ارتباط مستقیم و نظام‌مند این مولفه‌ها با شاخص‌های مشخص «پایداری خانواده» به صورت ردیف‌پذیر و کدگذاری شده اندک است. این پژوهش درصدد پر کردن این خلأ است و با روش تحلیل مضمون تفسیری و کدگذاری هم‌زمان مؤلفه‌ها و شاخص‌های پایداری، تلاش می‌کند پیوندهای علت-معلولی میان این دو را روشن سازد.

۴. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، کیفی و توصیفی-تحلیلی است و با استفاده از رویکرد تحلیل مضمون به بررسی داده‌ها می‌پردازد. این روش، با هدف شناسایی الگوها و مضامین پنهان در داده‌های متنی (تفاسیر آیات)، به کار گرفته شده است. واحد تحلیل در این تحقیق، آیات قرآن کریم مرتبط با شخصیت زن مؤمنه و کارکردهای او در ساختار خانواده اسلامی است. برای گردآوری داده‌ها، ابتدا کلیدواژه‌های مرتبط با مفاهیم محورهای فردی، خانوادگی و اجتماعی زن مؤمنه استخراج و جست‌وجو شدند. سپس این کلیدواژه‌ها در قرآن کریم با استفاده از تفاسیر معتبر چون المیزان و نمونه مورد جست‌وجو قرار گرفتند. پس از گردآوری داده‌های اولیه، فرآیند تحلیل مضمون در شش مرحله اصلی انجام پذیرفت. ۱- آشنایی با داده‌ها (درک جامعی از محتوای معنایی). ۲- استخراج کدهای اولیه (با توجه به مفاهیم موجود در آیات، کدهای اولیه برای هر بخش از مضمون آیه استخراج شد). ۳- جست‌وجوی مضامین فرعی (گروه‌بندی دسته‌های معنایی منسجم). ۴- مرتب‌سازی مضامین در قالب مضامین اصلی (سه محور اصلی؛ شخصیت فردی، نقش خانوادگی و نقش اجتماعی زن مؤمنه). ۵- تحلیل ارتباط مضامین. ۶- تدوین مدل مفهومی (جدول شماره یک).

در این پژوهش شاخص‌های پایداری خانواده به صورت عملیاتی تعریف شدند: مودّت/رحمت (پیوند عاطفی)، تاب‌آوری در بحران (بازگشت پس از شوک)، انسجام تربیتی (انتقال ارزش‌های دینی)، ثبات اقتصادی-مدیریتی (تدبیر معیشت) و اعتماد متقابل. آیات منتخب به صورت دوگانه کدگذاری شدند؛ هم از منظر مؤلفه‌های زن مؤمنه و هم شاخص‌های پایداری خانواده. داده‌ها در قالب ماتریس «مؤلفه × شاخص پایداری» تجمع و الگوهای هم‌رخدادی استخراج گردید. این فرایند امکان ایجاد پیوند علمی و قابل ردیابی بین مؤلفه‌های زن مؤمنه و شاخص‌های پایداری خانواده را فراهم ساخت.

جدول شماره یک- مراحل تحقیق بر اساس تحلیل مضمون

ردیف	مرحله تحقیق	شرح فعالیت‌ها
۱	انتخاب مسئله پژوهش	بررسی مؤلفه‌های زن مؤمنه در قرآن و نقش آن در پایداری خانواده اسلامی
۲	گردآوری داده‌ها	جستجوی کلیدواژه‌های عربی (مثلاً: عَفَاف، صَبْر، طَاعَة، تَقْوَى، اِيمَان) در قرآن و تفاسیر، فیش‌برداری
۳	شناسایی واحدهای معنایی	گزینش آیات و جملات تفسیرشده مرتبط با زن مؤمنه از نظر شخصیتی، خانوادگی، اجتماعی
۴	کدگذاری اولیه	برچسب‌گذاری واحدهای معنایی با مفاهیمی چون: صبر همسری، حیا اجتماعی، مدیریت مصرف، سکینه خانوادگی
۵	تعیین مضامین فرعی	گروه‌بندی کدها در زیرمجموعه‌هایی مانند: نقش همسری، نقش مادری، تعهد اخلاقی، حضور اجتماعی
۶	استخراج مضامین اصلی	استخراج سه محور کلیدی: شخصیت فردی زن مؤمنه، نقش خانوادگی، نقش اجتماعی
۷	تحلیل ارتباط مضامین	بررسی ارتباط هر مؤلفه با شاخص‌های پایداری خانواده مانند مودّت، رحمت، تعهد، اقتصاد، انسجام
۸	تدوین مدل مفهومی	ارائه مدل نهایی در قالب نمودار ارتباطی مؤلفه‌های زن مؤمنه و پایداری خانواده اسلامی
۹	بحث و مقایسه با منابع علمی	تطبیق یافته‌ها با پژوهش‌های معاصر در حوزه خانواده، قرآن پژوهی و زن پژوهی
۱۰	نتیجه‌گیری و پیشنهاد پژوهشی	بیان دستاوردهای اصلی تحقیق و ارائه پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

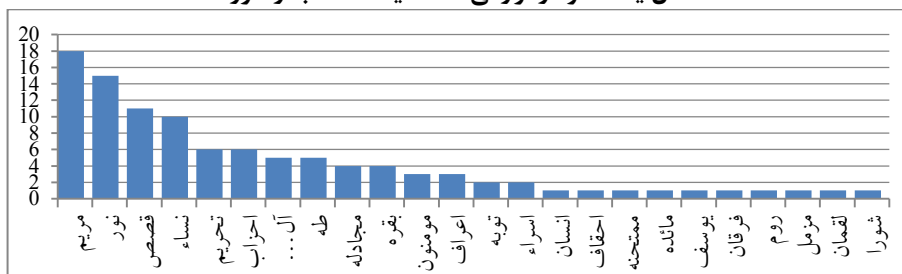
۵. یافته‌ها

برای استخراج مفاهیم کلیدی مرتبط با زن مؤمنه و پایداری خانواده اسلامی از قرآن، باید از شیوه‌ای علمی و گام به گام استفاده کرد. بدین منظور ابتدا کلید واژه‌های مرتبط با محورهای؛ فردی، خانوادگی و اجتماعی زن مؤمنه استخراج و جست‌وجو شدند. این کلید واژه‌ها شامل واژگان عربی و مشتقات آن‌ها بود. سپس این کلید واژه‌ها در قرآن کریم با استفاده از منابع نرم‌افزاری (نظیر؛ جامع التفاسیر نور و برنامه جامع قرآن) و تفاسیر معتبری همچون؛ المیزان و نمونه مورد جست‌وجو قرار گرفتند. نمونه واژگان قرآنی جست‌وجو شده به تفکیک محورهای عبارت بودند از: **الف) محور شخصیتی** - ایمان، التقوی، الحیاء، یحفظن فروجهن، الصدق، الصبر، الطاعة. **ب) محور خانوادگی** - الزوج / الأزواج، السکينة / المودة / الرحمة، الحمل / الوضع / الرضا، التدبیر / الرزق / القنوت / الطیبات / الإسراف، الحافظات للغیب، القانتات الصالحات. **ج) محور اجتماعی**: البیعة؛ القول المعروف، الأمر بالمعروف / النهی عن المنکر، الکرامة / العفاف / الحجاب / الإدناء / الخمار / الجلباب، العلم / الحکمة / التریبة / الذکر / الصدق. سپس آیات به صورت تفسیری و مفهومی در سه محور اصلی؛ شخصستی، خانوادگی و اجتماعی و با کدگذاری اولیه استخراج مضامین اصلی طبقه‌بندی، تحلیل و مدل مفهومی حاصل گردید. این فرایند، امکان استنباط مدل قرآنی نقش زن مؤمنه را در سه ساحت یادشده فراهم ساخت و پایه‌ای برای تحلیل نقش این مؤلفه‌ها در تحقق پایداری خانواده اسلامی فراهم آورد.

۵-۱- آیات منتخب درباره زن مؤمنه در محورهای؛ شخصیتی، خانوادگی و اجتماعی

با بررسی آیات قرآن کریم در مجموع از ۲۴ سوره، ۱۰۴ آیه انتخاب گشت (شکل یک و جدول شماره دو).

شکل یک: نمودار فراوانی تعداد آیات منتخب از سوره ها

جدول شماره دو: سوره های منتخب مرتبط با مولفه های زن مومنه در محورهای سه گانه

مؤلفه های اجتماعی زن مومنه	مؤلفه های خانوادگی زن مومنه	مؤلفه های شخصیتی زن مومنه
قصص (۲۳-۲۶۰۷-۱۳)، توبه (۷۱)، احزاب (۳۲، ۵۹، ۳۵)، تحریم (۱۱)، مجادله (۱-۴)، ممتحنه (۱۲)، آل عمران (۳۶، ۱۹۵-۳۷)، نور (۳۰-۲۰، ۲۵-۳۱، ۳۳-۲۳)، مریم (۱۶-۳۳)، نساء (۳۴، ۱۲۴)،	روم (۲۱)، نساء (۱۵، ۲۳، ۱۳۴-۱)، ۱۲۸، ۱۶-۶)، بقره (۲۳۳، ۱۸۷)، تحریم (۱۰-۳، ۵-۱۱)، طه (۳۸، ۱۱۷-۱)، قصص (۷، ۲۳-۱۳، ۲۶)، اعراف (۳۱، ۱۸۹)، لقمان (۱۴)، احقاف (۱۵)، مریم (۱۶-۱۶، ۲۳-۳۳)، نور (۳۰-۲۰، ۲۵-۳۱، ۳۳-۲۳)، احزاب (۳۲-۳۵، ۳۳)، مؤمنون (۵-۷)، مجادله (۲)، فرقان (۶۷)، اسراء (۲۶-۲۷)، مزل (۲۰)، شوری (۲۷)	احزاب (۳۶، ۵۳، ۳۵)، تحریم (۱۱، ۵-۱۲)، بقره (۱۷۷، ۸۲)، نساء (۳۴، ۲۵، ۱۲۴)، آل عمران (۱۳۲، ۲۰، ۱۹۵)، نور (۳۰، ۶۰، ۳۱، ۲۶-۴، ۳۱-۶، ۲۳-۵)، ۹، قصص (۲۵)، اعراف (۲۶)، مریم (۱۶-۲۵)، انسان (۱۲)، احقاف (۱۵)، مائده (۱۱۹)، یوسف (۵۱)، توبه (۱۱۹)

۲-۵- تحلیل تفسیری آیات درباره زن مؤمنه در محورهای سه‌گانه؛ شخصیتی، خانوادگی و اجتماعی

۱-۲-۵-تفسیر محور شخصیتی

زن با ایمان و تقوا از نگاه قرآن الگویی جاودانه برای زنان و مردان است. ایمان پایه همه فضایل و تقوا ابزار رشد و نگهداشت آن است. زن مؤمنه کسی است که ایمان واقعی در کردار او جاری است (بقره، ۸۲)، تقوا را در همه عرصه‌های زندگی سپر قرار می‌دهد (طلاق، ۲) و پاداش الهی مشروط به ایمان و تقوای اوست (حجرات، ۱۳). تقوا برترین ارزش انسانی دانسته شده

است (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰: ۲۰۴). آیت‌الله مکارم شیرازی، آسیه را الگویی برای زنان مؤمن معرفی می‌کند (همان، ج ۲۴: ۳۱۱). م‌ علیها السلام با ایمان و عفاف، نماد زن پاک نهاد شد. حیا در قرآن فضیلتی اخلاقی است که در رفتار، پوشش و حضور اجتماعی زن نمود می‌یابد. برخلاف تصور محدودکننده، حیا نشانه کرامت و حفاظت از ارزش‌های انسانی زن است. عفت زن فراتر از رفتار جنسی، به معنای کنترل نفس و مصون‌سازی جامعه از آلودگی است (احزاب، ۳۵؛ نور، ۳۳). زن مؤمنه با عفت خود الگویی برای خانواده و جامعه می‌شود. صبر نیز جایگاه مهمی دارد. زن مؤمنه در مشکلات خانوادگی و اجتماعی با پایداری و توکل به خدا، استقامت می‌آفریند (زمر، ۱۰). آسیه و مریم در اوج فشارها با صبر راه ایمان را پیمودند (تحریم، ۱۱-۱۲). صبر زن در بارداری و مادری نیز در قرآن یاد شده است (احقاف، ۱۵) و نقش مهمی در کمال رفتاری دارد (غلامزاده غیبی و کریمی، ۱۴۰۱: ۶۵). صداقت از ویژگی‌های بنیادی شخصیت مؤمن است (توبه، ۱۱۹؛ احزاب، ۳۵). صداقت در گفتار، نیت و روابط خانوادگی، بنیان اعتماد و سلامت روابط اجتماعی زن مؤمنه را می‌سازد. زن صادق با شفافیت و درستکاری، پایداری خانواده را تقویت می‌کند.

اطاعت از خدا و پیامبر نیز از نشانه‌های ایمان است (احزاب، ۳۵-۳۶). زنان مؤمن در قرآن نمونه‌های عالی اطاعت آگاهانه‌اند؛ چه در عبادات فردی و چه در مسئولیت‌های اجتماعی. این اطاعت جلوه‌ای از ایمان عقلانی و مسئولیت‌پذیری است و باعث استواری خانواده اسلامی می‌شود. آسیه، مریم و زنان بیعت‌کننده با پیامبر (ممتحنه، ۱۲) نمونه‌هایی متعالی از اطاعت پدیدارند که نقش مهمی در هدایت جامعه دارند.

۲-۲-۵- تفسیر محور خانوادگی زن مؤمنه در قرآن کریم

در قرآن کریم، زن مؤمنه در جایگاه همسر، مادر و مدیر خانواده با ویژگی‌های ممتاز ترسیم شده که نقش محوری او در پایداری خانواده را نشان می‌دهد. آیه ۲۱ سوره روم، اساس خانواده را بر «مودت» و «رحمت» استوار می‌داند؛ مفاهیمی که علامه طباطبایی در المیزان آن را پیوندی عمیق میان زن و شوهر، فراتر از میل غریزی، برای رسیدن به آرامش روانی تفسیر

می‌کند (طباطبایی، ۱۳۹۴، ج ۱۶، ص ۷۵). در آیه ۳۴ سوره نساء، زنان «قانتات» و «حافظات للغیب» معرفی شده‌اند. تفسیر نمونه، قنوت را «اطاعت الهی همراه با وفاداری به همسر» و «حفظ در غیاب» را نشانه امانت‌داری، عفاف و حریم‌داری زن می‌داند (تفسیر نمونه، ج ۴). آیات ۱۴ سوره لقمان و ۱۵ سوره احقاف از رنج‌های بارداری، زایمان و شیردهی سخن گفته و جایگاه والای مادر در تربیت نسل را برجسته می‌کنند (نمونه، ج ۲۱، ص ۳۴۲). این آیات مسئولیت عاطفی و جسمی زنان را نشانه عظمت رسالت آنان در خانواده می‌دانند. همچنین، قرآن با تأکید بر «عدم اسراف» و «قناعت» (اعراف: ۳۱؛ فرقان: ۶۷)، به نقش زن در مدیریت مالی و تنظیم معیشت خانواده اشاره دارد. زن مؤمنه در قرآن، نه تنها همسری عاطفی یا مادری فداکار، بلکه مدیری خردمند و الهام‌بخش است که پایداری خانواده را تأمین می‌کند. نقش زن به عنوان همسر در قرآن جایگاهی بنیادین دارد. ویژگی‌هایی مانند محبت، وفاداری، عقل، حیا، اطاعت مشروع و عفت، ضامن پایداری روابط زوجین هستند. مدیریت عاطفی زن در خانواده گاه از نقش مدیریتی مرد مؤثرتر است. آیات قرآنی نه تنها به وظایف، بلکه به حقوق و کرامت متقابل زن و شوهر توجه دارند. نقش مادری زن نیز جایگاهی محوری و تأثیرگذار دارد. قرآن از زحمات مادر، نقش او در تربیت نسل و پیوند عاطفی با فرزند سخن گفته و آن را در کنار توحید و عبادت قرار داده است. مادری، رسالتی الهی و مسئولیت عمیقی در پایداری خانواده و امت اسلامی است. پایبندی زن به عفاف و حفظ حریم زناشویی از ارکان سلامت خانواده است. عفاف، حیا و پایبندی جنسی، بخش جدایی‌ناپذیری از هویت زن مؤمنه بوده و تضمین‌کننده امنیت روانی، اعتماد و کرامت در زندگی مشترک است. رفتارهای بیرونی (نگاه، پوشش، سخن) و درونی (تقوا، حیا) در این راستا اهمیت دارند.

۳-۲-۵- تفسیر محور اجتماعی زن مؤمنه در قرآن کریم

آیات قرآن کریم نقش مهم و برجسته‌ای برای زن مؤمنه در حوزه اجتماعی ترسیم می‌کنند که نشان‌دهنده حضور فعال، مسئولیت‌پذیری و کرامت اوست. در سوره قصص (آیات ۲۳ تا ۲۶) دختران شعیب به صورت مستقل و با اخلاقی پسندیده در امور اقتصادی مشارکت دارند که

نشان‌دهنده جایگاه فعال زن در جامعه است. همچنین، در آیه ۷۱ سوره توبه، وظیفه زنان و مردان مؤمن در امر به معروف و نهی از منکر بیان شده که نقش نظارتی و اصلاحی زن را در اجتماع برجسته می‌سازد. برابری زن و مرد در مسئولیت‌های عبادی و اجتماعی، از جمله خضوع، صدقه و پاکدامنی، در آیه ۳۵ سوره احزاب آمده است که تأکیدی بر عدالت و مساوات اجتماعی دارد. در فضای دشوار اجتماعی، زن مؤمنه‌ای چون آسیه (تحریم: ۱۱) نمونه مقاومت و ایمان است که نشان‌دهنده قدرت معنوی و اجتماعی زنان در مقابله با ظلم است. آیات مجادله (۴-۱) نیز بیانگر حق طلبی منطقی و حضور زنان در محاکم دینی است که به زن جایگاه فعال در دفاع از حقوق خود و عدالت‌خواهی می‌دهد. آیه ۱۲ ممتحنه بر تعهد سیاسی-اجتماعی زنان از طریق بیعت دینی تأکید دارد که مشارکت زنان در ساختارهای اجتماعی-دینی را نشان می‌دهد. آیه ۵۹ احزاب به پوشش و کرامت اجتماعی زنان اشاره دارد که وقار و احترام آنان را در فضای عمومی حفظ می‌کند. آیات قصص (۲۳-۲۶)، توبه (۷۱)، احزاب (۳۵، ۵۹)، تحریم (۱۱)، مجادله (۴-۱) و ممتحنه (۱۲) مسئولیت‌پذیری، کرامت و حضور فعال زنان مؤمن را در اجتماع نشان می‌دهند.

۵-۳-۵- کدگذاری مفاهیم و شناسایی مضامین اصلی و در سه محور اصلی

برای استخراج الگوی زن مؤمنه در قرآن و بررسی نقش او در پایداری خانواده اسلامی، لازم است مفاهیم با برجسب‌گذاری واحدهای معنایی (کدگذاری اولیه) و با گروه‌بندی کدها (تعیین مضامین فرعی) و تعیین مضامین اصلی در سه محور مورد نظر انجام پذیرد. شبکه مفهومی در قرآن پیرامون زن مؤمنه، از تقاطع سه محور اصلی، کدگذاری و دسته‌بندی تعیین می‌گردد. این شبکه به ما نشان می‌دهد که زن مؤمنه هم در درون خانواده، هم در مواجهه با جامعه و هم در ساختار عبادی خود، ساختاری یکپارچه و پیوسته دارد.

۵-۳-۱- مضامین محور شخصیتی

قرآن کریم، تصویری جامع و متعالی بر پایه کرامت انسانی، ایمان، تقوا و تعالی روحی از شخصیت زن مومنه ارائه می‌دهد و زن را در جایگاه یک انسان کامل در مسیر بندگی خداوند

معرفی می‌کند. زن مؤمنه در قرآن، بر اساس صفات درونی و فضائل نفسانی تعریف می‌شود با بررسی مولفه‌های شخصیتی در آیات، کدگذاری انتخابی در سه مضمون اصلی؛ ایمانی-عبادی، اخلاقی-روانی و عقلانی-معرفتی قابل تحلیل است (جدول شماره سه).

مؤلفه‌های مضمون ایمانی-عبادی: در قرآن، مهم‌ترین بُعد شخصیت زن مؤمنه، ایمان و بندگی خالصانه او نسبت به خداوند است. آیه ۳۵ سوره احزاب، صفاتی چون ایمان، اسلام، خشوع، صدقه، روزه، پاکدامنی و یاد خدا را به عنوان عناصر تشکیل‌دهنده شخصیت زن مؤمنه مطرح می‌کند. علامه طباطبایی در تفسیر المیزان، این آیه را دلالت بر برابری زن و مرد در مسیر کمال انسانی و قرب الهی دانسته و تأکید دارد که صفات یادشده، مراتب عبودیت و قرب به خداوند را ترسیم می‌کنند. زن مؤمنه، با انجام عبادات از جمله نماز، روزه و ذکر الهی، شخصیت خود را در مسیر عبودیت و رضایت پروردگار شکل می‌دهد. تکرار صفت «ذکر کثیر» در مورد زنان، بیانگر حضور دائمی یاد خدا در زندگی زن مؤمنه است که ثبات روانی و آرامش درونی او را تأمین می‌کند.

مؤلفه‌های مضمون اخلاقی-روانی: یکی دیگر از ابعاد بارز شخصیت زن مؤمنه، بُعد اخلاقی و روانی اوست؛ ویژگی‌هایی نظیر حیا، عفاف، صبر، صداقت، امانت‌داری، و خویش‌نوازی، از جمله صفاتی هستند که در آیات مختلف قرآن به آن‌ها تصریح شده است. در تفسیر نمونه، این آیات به مثابه منشور اخلاقی زن مؤمنه معرفی می‌شود؛ زیرا این ویژگی‌ها اعم از وفاداری به عهد، رعایت پاکدامنی، وفاداری به خانواده و پیروی از حق، بیانگر رشد اخلاقی و عقلانی زن در بستر جامعه دینی است.

مؤلفه‌های مضمون عقلانی-معرفتی: زن مؤمنه در قرآن، موجودی خردمند و دارای قدرت تشخیص و انتخاب آگاهانه تصویر می‌شود. برخلاف تصورات فروگاهانه‌ی جاهلی، قرآن برای زن جایگاه عقلانی و معرفتی قائل است. نمونه روشن آن، در آیاتی است که از انتخاب آگاهانه و آزادی زنان برای همراهی با پیامبر ﷺ سخن گفته شده است، این آیه به زنان پیامبر آزادی عقلانی در انتخاب مسیر زندگی‌شان را می‌دهد؛ آنان می‌توانند دنیای زودگذر را برگزینند یا مسیر بندگی و ایثار را. چنین ساختاری نشان‌دهنده قدرت انتخاب، درک، مسئولیت‌پذیری و

آگاهی زن مؤمنه در تعیین سرنوشت فردی و خانوادگی‌اش است.

جدول شماره سه: مضامین اصلی، فرعی و مفاهیم، محور شخصیتی زن مؤمنه

مضمون اصلی	مضمون فرعی	مفاهیم	نمونه آیات مرتبط
ایمانی- عبادی	ایمان و تقوا	ایمان قلبی و رفتاری، تقوا در همه عرصه‌های فردی و اجتماعی، پایه فضایل و پاداش الهی	بقره ۸۲، طلاق ۲، حجرات ۱۳، تحریم ۱۱
اخلاقی- روانی	حیا و عفاف	حیا به عنوان فضیلت اخلاقی، نشانه کرامت و حفاظت ارزش‌های انسانی، کنترل نفس و رعایت حدود	احزاب ۳۵، نور ۳۳
عقلانی- معرفتی	صبر و استقامت	صبر به عنوان فضیلت اخلاقی و راهبرد پایداری خانواده و جامعه، پایداری در شرایط سخت	زمر ۱۰، تحریم ۱۲
	صداقت و راستگویی	صداقت در رفتار، گفتار، نیت، وفاداری به ایمان، مسئولیت‌پذیری در خانواده و اجتماع	توبه ۱۱۹، احزاب ۳۵
عقلانی- معرفتی	اطاعت از خدا و پیامبر	اطاعت آگاهانه و عاشقانه، تسلیم واقعی، خضوع اخلاقی، نمود در عبادات، پوشش و روابط اجتماعی	احزاب ۳۵ و ۷۱، ممتحنه ۱۲

۲-۵- مضامین محور خانوادگی

زن مؤمنه در نگاه قرآنی، تنها عضوی از خانواده نیست، بلکه عامل مؤثر در پایداری، رشد، آرامش، و تعالی خانواده اسلامی به شمار می‌آید. او با ایفای نقش‌هایی چون همسر باوفا، مادر دلسوز، تربیت‌کننده نسل، حافظ ارزش‌ها، مدیر اخلاقی و مشاور همدل، پایه‌های خانه را بر ایمان، اخلاق و عقلانیت بنا می‌نهد. چنین زنی الگوی الهی زن مسلمان است که با نگاهی توحیدی، هم زندگی فردی خود را معنا می‌بخشد و هم جامعه را از طریق خانواده سالم، به سوی تکامل سوق می‌دهد. با بررسی مولفه‌های خانوادگی در آیات و کدگذاری، محور خانوادگی شامل چهارمضمون اصلی؛ روابط همسری، نقش مادری و تربیتی، تدبیر و مدیریت خانوادگی و نقش پایداری خانوادگی است (جدول شماره چهار). هر شاخص در ساختار خانواده اسلامی به زن مؤمنه مسئولیت‌هایی می‌بخشد که نقش او را فعال، معنادار، و اخلاق‌مدار می‌سازد.

جدول شماره چهار: جدول مضامین اصلی و فرعی محور خانوادگی زن مؤمنه در قرآن

مضامین اصلی	مضامین فرعی	نمونه آیه / منبع	شرح کوتاه
روابط همسری	مودت و رحمت در رابطه زناشویی	روم: ۲۱	بنیان روابط همسری بر اساس آرامش روانی، عشق و شفقت است.
	وفاداری به همسر و پاکدامنی	ممتحنه: ۱۲، نساء: ۳۴	زن مؤمنه به حریم زناشویی پایبند است و وفادار می‌ماند.
	عدم تَبَرُّج و خودنمایی در اجتماع	احزاب: ۳۳	رعایت حدود پوشش و رفتار برای حفظ کرامت رابطه زناشویی.
نقش مادری و تربیتی	فداکاری جسمی در دوران بارداری و شیردهی	لقمان: ۱۴، احقاف: ۱۵	مادر در قرآن با تحمل سختی‌ها، جایگاه ویژه‌ای در پرورش فرزند دارد.
	آموزش و تربیت ایمانی فرزندان	تحریم: ۶	زن مؤمنه در تربیت نسل صالح نقش فعال دارد و فرزندان را به تقوا دعوت می‌کند.
	الگوسازی رفتاری برای فرزندان	مریم: ۱۶-۱۹، احزاب: ۳۵	زنان الگو، مانند حضرت مریم، رفتارهای تربیتی و اخلاقی را در خانه پیاده می‌کنند.
تدبیر و مدیریت خانواده	حفظ اسرار و امانت‌داری در غیاب همسر	نساء: ۳۴	زن صالح حافظ امانت، آبرو و مصالح خانواده است.
	ساده‌زیستی و پرهیز از اسراف	فرقان: ۶۷، اعراف: ۳۱	زن مؤمنه با میانه‌روی اقتصادی، در پایداری مالی خانواده نقش ایفا می‌کند.
	حمایت از همسر در شرایط سخت (مانند آسیه همسر فرعون)	تحریم: ۱۱	زن با استقلال ایمانی و صبر، در سخت‌ترین شرایط نیز پشتوانه خانواده باقی می‌ماند.
پایداری خانوادگی	صبر در مشکلات خانوادگی	احقاف: ۱۵، یوسف: ۲۲-۲۵	زن مؤمنه با صبر و استقامت، بحران‌ها و وسوسه‌ها را کنترل می‌کند.
	مشارکت در تصمیم‌گیری خانواده (مشارکت در انتخاب، بیعت، مشورت)	ممتحنه: ۱۲، بقره: ۲۳۳	زن در تصمیم‌گیری‌های کلان خانواده نقش دارد و صرفاً تابع نیست.
	حمایت عاطفی از اعضای خانواده	تحریم: ۱۰-۱۱، نساء: ۱۹	زن مؤمنه با عطوفت و انس، محور آرامش خانواده است.

۳-۳-۵- مضامین محور اجتماعی

زن مؤمنه در قرآن، با حفظ ارزش‌های حیا، عفاف و تقوا، می‌تواند در حوزه‌های مختلف اجتماعی نقش‌آفرینی کند؛ از کار اقتصادی و فعالیت سیاسی تا تربیت اخلاقی و مشارکت در اصلاح جامعه. این حضور نه تنها مجاز، بلکه وظیفه‌ای دینی و اجتماعی تلقی می‌شود که با ویژگی‌هایی چون ادب، عقل، ایمان، و وقار همراه است. در قرآن کریم، حفظ کرامت انسانی در فضای عمومی یکی از آموزه‌های مهم اخلاقی و اجتماعی است. زن مؤمنه در قرآن، موجودی محترم، عفیف و صاحب کرامت است که باید در عرصه‌های عمومی و تعاملات اجتماعی، شخصیت و منزلت خود را حفظ کند. این امر به‌ویژه در آیاتی که به حیا، پوشش، گفتار، رفتار و پرهیز از تحریک جنسی اشاره دارند، برجسته شده است (احزاب ۳۲-۵۹، نور ۳۰-۳۱). با بررسی مولفه‌های اجتماعی در آیات و کدگذاری آنها، محور اجتماعی شامل چهارمضمون اصلی است (جدول شماره پنج). زن مؤمنه در تعامل با فضای اجتماعی، طبق قرآن، باید واجد ویژگی‌هایی باشد که کرامت او را حفظ کند. آیات مورد اشاره نشان می‌دهند که حفظ کرامت زن در قرآن فقط به پوشش فیزیکی محدود نمی‌شود، بلکه شامل وقار در رفتار، عقلانیت در گفتار، رعایت شأن اجتماعی و حفظ استقلال شخصیتی نیز هست. این آموزه‌ها، الگوی زن مسلمان را در تعاملات اجتماعی به الگویی اصیل، محترم و مسئولانه تبدیل می‌سازند. در قرآن کریم، زن مؤمنه نه تنها در خانواده بلکه در جامعه نیز مسئول و پاسخ‌گو معرفی شده است. تعهد اخلاقی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، از مؤلفه‌های بنیادین زن قرآنی است که در قالب امر به معروف، نهی از منکر، رعایت صداقت، امانت، اطاعت از خدا، مشارکت اجتماعی، تربیت فرزندان، و دعوت به خیر تجلی می‌یابد. از دیدگاه قرآن، زن مؤمنه فقط ناظر نیست، بلکه عامل اخلاق و اصلاح در اجتماع است. قرآن با تصریح به نقش زن در مسئولیت‌های اجتماعی-دینی، نشان می‌دهد که اخلاق، کرامت، و تعهد دینی زن، نقش مستقیمی در رشد و سلامت جامعه دارد. برخلاف نگاه سکولار که مسئولیت‌پذیری را با جدایی از ارزش‌ها معرفی می‌کند، قرآن تعهد اخلاقی را در پیوند با ایمان و عمل صالح تعریف می‌کند. در قرآن کریم، زن مؤمنه به‌عنوان عنصری فعال در تولید، انتقال و تربیت معرفت اجتماعی نیز شناخته می‌شود. این نقش نه تنها

در سطح خانواده بلکه در عرصه‌های گسترده‌تر اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. زنان در قرآن گاهی ناقلان وحی، الگوهای ایمانی، مربیان فرزندان صالح و الهام‌بخش جامعه دینی معرفی می‌شوند.

جدول شماره پنج: جدول مضامین اصلی و فرعی محور اجتماعی زن مؤمنه در قرآن

مضمون اصلی	مضمون فرعی	آیات مرتبط
حضور فعال اجتماعی	مشارکت اقتصادی زن با حفظ حیا و وقار	قصص ۲۳-۲۶
	گفت‌وگوی محترمانه و سنجیده با مرد نامحرم	قصص ۲۵
	حضور زن در برابر قضاوت عمومی با اتکا به پاک‌ی درون	مریم ۱۶-۳۳
	حضور زن در جامعه همراه با پوشش و وقار	احزاب ۵۹
	مشارکت زن در جهاد، هجرت و فعالیت‌های اجتماعی	آل عمران ۱۹۵
	مشارکت سیاسی و دینی زنان در بیعت	ممتحنه ۱۲
	ایفای نقش ارتباطی-مدیریتی در بسترهای رسمی و اجتماعی	طه ۳۸-۴۰
مسئولیت‌پذیری اجتماعی	امر به معروف و نهی از منکر به‌عنوان وظیفه زن و مرد مؤمن	توبه ۷۱
	ایفای مسئولیت اخلاقی و عبادی برابر با مردان	احزاب ۳۵
	مشارکت زن در اقامه عدالت و مطالبه حقوق خود	مجادله ۱-۴
	دفاع از کرامت زنان پاکدامن و حفظ حیثیت اجتماعی	نور ۲۲-۲۳
	ایفای نقش اجتماعی زن حتی در کهنسالی	نور ۶۰
	پذیرش مسئولیت‌های دینی،	ممتحنه ۱۲

	اخلاقی و سیاسی در قالب بیعت	
نساء ۱۲۴	برابری زن و مرد در نتایج اجتماعی اعمال صالح	
احزاب ۵۹، احزاب ۳۲، نور ۳۱-۳۰	حفظ کرامت از طریق پوشش و عدم تحریک‌گری در کلام	کرامت اجتماعی
تحریم ۱۱	دفاع از کرامت فردی حتی در برابر ساختارهای فاسد	
نور ۶۰	زن سالخورده نیز باید شأن اجتماعی خود را حفظ کند	
قصص ۱۳-۷	مشارکت در تربیت نسل مؤمن با الهام الهی	نقش تربیتی-معرفتی
آل عمران ۳۷-۳۶	وقف فرزند برای دیانت و علم	
نساء ۳۴	ایفای نقش تربیتی زن در خانواده و حفظ ارزش‌های اخلاقی	
مجادله ۴-۱	مشارکت زن در مباحث معرفتی و فقهی با پیامبر	
ممتحنه ۱۲، نور ۵-۲	تعهد اخلاقی زنان برای تربیت جامعه‌ای سالم	

۴-۵- الگوی آرمانی زن مؤمنه در قرآن (بازتاب سه‌گانه محورها در مدل پایداری خانواده اسلامی)

در منظومه معرفتی قرآن کریم، زن مؤمنه نه فقط در مقام همسر یا مادر، بلکه به عنوان فردی دارای شخصیت مستقل، برخوردار از مسئولیت‌های خانوادگی و اجتماعی، جایگاهی چندوجهی دارد. این تصویر چندبُعدی، زمینه‌ساز شکل‌گیری الگویی از زن آرمانی قرآنی می‌گردد که نقش تعیین‌کننده‌ای در پایداری نهاد خانواده اسلامی دارد. در این بخش، با دسته‌بندی مؤلفه‌های قرآنی زن مؤمنه در سه محور «شخصیتی»، «خانوادگی» و «اجتماعی»، بازتاب هر کدام در تحقق و پایداری خانواده بررسی می‌شود.

محور شخصیتی (بنیان روانی و اخلاقی پایداری خانواده): قرآن کریم با تأکید بر صفاتی نظیر ایمان، حیا، صبر، تقوا، توکل، صداقت، و خضوع در زنان مؤمنه، بنیانی مستحکم برای

شخصیت درونی آنان ترسیم می‌کند. ویژگی‌های معنوی و اخلاقی زن مؤمنه، اساس پایداری عاطفی خانواده را شکل می‌دهد. ایمان و تقوا، به مثابه روح هدایت، زن را در برابر نوسانات خانوادگی مصون می‌سازد، در نتیجه، زن مؤمنه با تکیه بر مؤلفه‌های شخصیتی خویش، خانواده را در برابر بحران‌های روانی، اخلاقی و عاطفی مقاوم می‌سازد و به عنوان محور آرامش، صبر و تعادل در زندگی ایفای نقش می‌کند.

محور خانوادگی (ساختار عملی و انسجام درونی خانواده): نقش زن در خانواده از منظر قرآن، محدود به ایفای نقش خدماتی نیست، بلکه حضور او با مفاهیمی چون مودّت و رحمت، وفاداری، نقش مادری و همکاری در تربیت نسل صالح و تدبیر در مدیریت تعریف می‌شود. پایه‌ای‌ترین اصل پیوند همسران بر عاطفه و رحمت گذاشته شده است. این پیوند، نقش زن را در ایجاد گرما، حمایت عاطفی، و مدیریت احوال خانوادگی نشان می‌دهد. مطابق تفسیر نمونه، زن مؤمنه «مرکز ثقل انس و آرامش و یکی از مواهب بزرگ الهی» در خانه است (مکارم شیرازی، ۱۴۰۰، ج ۱۶، ص ۴۱۲). همچنین در تربیت فرزندان، زن با اقتدا به نمونه‌هایی همچون آسیه و مریم، نقش فعالی در پرورش نسل توحیدی ایفا می‌کند. این کارکرد تربیتی، اساس استمرار فرهنگی و ارزشی خانواده است. بدین سان، مؤلفه‌های خانوادگی زن مؤمنه، در تقویت بنیان‌های عاطفی، اخلاقی و تربیتی خانواده اثرگذار است و نقش او را در ثبات ساختاری و نسلی نهاد خانواده پررنگ می‌سازد.

محور اجتماعی (پیوست هویتی خانواده در اجتماع): زن مؤمنه از نگاه قرآن، در اجتماع نیز حضوری فعال و هدفمند دارد. او در عین رعایت حیا و عفاف، با کنش‌گری مسئولانه در عرصه‌های دینی، سیاسی، تربیتی و فرهنگی نقش دارد: امر به معروف و نهی از منکر، بیعت اجتماعی با پیامبر، پوشش کرامت‌مندانه. در این راستا، حضور زن در جامعه، نباید به انفعال یا خودنمایی منتهی شود، بلکه باید به ابزار گسترش ارزش‌ها تبدیل گردد نقش زن در انتقال ارزش‌ها، تعلیم مفاهیم دینی، مشارکت در اصلاح جامعه، و مدیریت ارتباطات فرهنگی، ساختار اجتماعی خانواده را تقویت می‌کند. چنین زنی، خانواده را در بستر جامعه از انزوا و آسیب‌های هویتی محافظت می‌کند و زمینه پایداری فرهنگی و ارزشی خانواده را فراهم می‌آورد (جدول

شماره شش). این تحلیل نشان می‌دهد که هریک از سه محور یادشده، بُعدی از مدل پایداری خانواده اسلامی را تقویت می‌کند (جدول شماره هفت). لذا مدل پایداری خانواده اسلامی از منظر قرآن، بر سه ستون «شخصیت ایمانی و اخلاقی زن»، «نقش او در خانواده»، و «حضور مسئولانه و عقیفانه‌اش در اجتماع» استوار است. زن مؤمنه، در این چارچوب نه تنها نگهبان عفت، عشق و عاطفه در خانواده است، بلکه نگهدار ارزش‌های معنوی در جامعه نیز می‌باشد. این ساختار سه وجهی، الگویی جامع برای تعالی و ثبات خانواده در نظام اسلامی ارائه می‌دهد (تصویر شماره دو).

۵-۵ سیره‌های عملی تأثیر مؤلفه‌های زن مؤمنه بر پایداری خانواده (تحلیل علت-معلولی)

بر پایه‌ی تحلیل ۱۰۴ آیه از ۲۴ سوره و طبقه‌بندی سه محوری مؤلفه‌ها (شخصیتی، خانوادگی و اجتماعی)، می‌توان سیره‌های عملی کلیدی را شناسایی کرد که از طریق آن‌ها هر مؤلفه قرآنی زن مؤمنه به پایداری خانواده منجر می‌شود. این سیره‌ها در سه سطح علت-معلولی عمل می‌کنند: الف: سطح روانی-درونی: ایمان، حیا، صبر و صداقت موجب تعادل روانی و تاب‌آوری اعضای خانواده می‌شوند. مثال: «ایمان و تقوا» با تقویت معنا و معنابخشی به رخدادها، تاب‌آوری خانواده را افزایش می‌دهد؛ در غیاب ایمان جمعی، خانواده در مواجهه با بحران‌ها دچار تزلزل می‌شود.

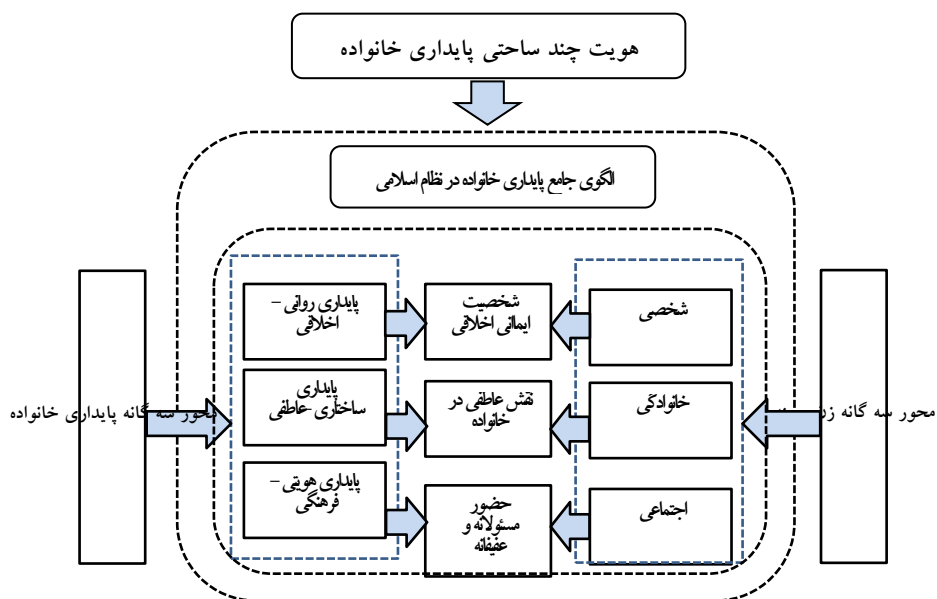
ب: سطح کارکردی-خاندانی: نقش همسری، مادری و مدیریت منزل انسجام و تدبیر خانواده را برقرار می‌سازند. مثال: «عفاف و حفظ حریم» با تقویت اعتماد زناشویی، زمینه تعارضات خانوادگی را کاهش می‌دهد؛ در غیاب آن، سوءظن و بحران‌های اخلاقی بنیان خانواده را سست می‌کند.

ج: سطح هویتی-اجتماعی: حضور مسئولانه زن، حفظ کرامت و انتقال ارزش‌ها موجب مصونیت خانواده در برابر تهدیدهای فرهنگی و اجتماعی می‌شود. مثال: «مسئولیت‌پذیری اجتماعی» با ایفای نقش اصلاح‌گرانه زن، محیط بیرونی خانواده را سالم نگاه می‌دارد؛ در غیاب آن، خانواده در معرض نفوذ فرهنگی و فروپاشی هویتی قرار می‌گیرد (جدول شماره هشت).

جدول شماره شش: محور سه گانه زن مؤمنه و بعد پایداری

محور سه گانه زن مؤمنه	بعد پایداری خانواده	نمونه نمود قرآنی	بازتاب تفسیری
شخصیتی	پایداری روانی- اخلاقی	احزاب: ۳۵، تحریم: ۵	زن دارای تقوا و صبر، ستون آرامش خانواده است
خانوادگی	پایداری ساختاری- عاطفی	روم: ۲۱، بقره: ۲۳۳	مشارکت زن در مودت و تربیت نسل، بنیان خانواده را استوار می‌سازد
اجتماعی	پایداری هویتی- فرهنگی	توبه: ۷۱، احزاب: ۳۳	حضور عقیفانه و مسئولانه زن، خانواده را از آسیب‌های اجتماعی مصون می‌سازد

تصویر شماره دو: مدل نظری پایداری خانواده

جدول شماره هفت: تحلیل مؤلفه‌های زن مؤمنه و بازتاب آن در پایداری خانواده اسلامی

محور اصلی	مضامین اصلی	نمونه مضامین فرعی (شاخص قرآنی)	نمونه آیه و سوره	نمونه تحلیل تفسیری	بازتاب در پایداری خانواده	نتیجه تحلیل
شخصیتی	ایمانی - عبادی	ایمان و تقوا	احزاب: ۳۵	ایمان، عنصر هویت بخش شخصیت زن مؤمنه است و موجب استحکام روانی او می‌شود	تعادل روانی، آرامش در مواجهه با چالش‌های زندگی مشترک	ثبات روانی، اخلاقی و معنوی نهاد خانواده
	اخلاقی - روانی	حیا و عفاف	احزاب: ۳۵، نور: ۳۳	حفظ حیا ضامن اخلاق فردی و اجتماعی زن است	حفاظت از حریم اخلاقی خانواده، کاهش تنش‌های اخلاقی	
	صبر و واستقامت	صبر و واستقامت	زمر: ۱۰، تحریم: ۱۲	زن صابر نقش پشتیبان روانی همسر و فرزندان را ایفا می‌کند	مقاومت در برابر بحران‌های درونی خانواده	
	صداقت و راستگویی	صداقت و راستگویی	توبه: ۱۱۹	عبادت محوری موجب تعالی روحی زن و الگودهی به فرزندان است	تقویت معنویت در فضایی خانواده	
	عقلانی - معرفتی	اطاعت از خدا و پیامبر	احزاب: ۳۵	اطاعت آگاهانه و عاشقانه تسلیم واقعی		
خانوادگی	نقش همسری	مودت و رحمت، وفاداری	روم: ۲۱	زن محور عشق در خانواده است؛ مودت پایه تعامل همسرانه است	ثبات عاطفی و کاهش تعارض‌های زناشویی	انجام ساختاری، عاطفی و تربیتی خانواده
	مادری و تربیت	تربیت و فرزند	تحریم: ۶	نقش زن در تربیت، از نظر قرآنی	انتقال ارزش‌های	

	صالح، حمایت	بنیادین است	ایمانی به نسل آینده
	تدبیر و مدیریت	مشورت، همراهی	بقره: ۲۳۳، ممتحنه: ۱۲
	پایداری خانوادگی (گذشت)	ایثار، گذشت در اختلافات	تغابن: ۱۴
اجتماعی	نقش تربیتی- معرفتی	امر به معروف، ترویج ارزش‌ها و مشارکت در مباحث معرفتی- فقهی	توبه: ۷۱، نور: ۱۹
	مسئولیت پذیری اجتماعی	مشارکت در تعهد جمعی	ممتحنه: ۱۲
	کرامت اجتماعی (عفاف در اجتماع)	پوشش، کرامت زنانه	احزاب: ۵۹، نور: ۳۱
	حضور فعال اجتماعی	حفظ حدود، ایفای نقش در اجتماع	احزاب: ۳۳
مصون سازی فرهنگی و تقویت هویت جمعی خانواده	محیط اطراف خانواده	زن مؤمنه از ارزش‌های الهی دفاع می‌کند و محیط اجتماعی را ارتقاء می‌دهد	زن مؤمنه در تقویت حس مسئولیت پذیری و تعامل دوسویه
	تقویت هویت اسلامی خانواده در جامعه	زنان در تاریخ اسلام، مسئولانه در بیعت با پیامبر حاضر شدند	پایداری در زمان تنش‌ها و جلوگیری از فروپاشی
	مصون سازی از تهدیدهای فرهنگی و اخلاقی	حجاب، نماد هویت دینی و کرامت زن است	گذشت زن مؤمنه عامل اصلی صلح درون خانوادگی است
	الگودهی به فرزندان و حفظ حرمت خانوادگی در جامعه	حضور اجتماعی زن باید با رعایت مسئولیت اخلاقی همراه باشد	

جدول شماره هشت- پیوند علت- معلولی مؤلفه‌ها و پایداری خانواده

مؤلفه زن مؤمنه	سیره اثرگذاری (علت- معلولی)	پیامد مثبت در خانواده	پیامد فقدان مؤلفه
ایمان و تقوا	معنابخشی به بحران‌ها و تقویت تاب‌آوری	آرامش و انسجام معنوی	بحران روانی، ضعف اعتماد
عفت و حیا	تقویت اعتماد زناشویی و پاسداری از روابط	صمیمیت و امنیت روانی	سوءظن، بی‌اعتمادی و تعارض
صبر و استقامت	افزایش تحمل در شرایط دشوار	تاب‌آوری در بحران‌های زندگی	فروپاشی در شرایط سخت
صداقت و راستگویی	شفافیت در روابط و ایجاد اعتماد	افزایش اعتماد و صلح در خانه	اختلاف و بی‌ثباتی
مدیریت و تدبیر	ساماندهی مالی و عاطفی خانواده	انسجام و تعادل ساختاری	آشفته‌گی و سستی بنیان
نقش همسری (مودت و رحمت)	ایجاد محبت و آرامش در زندگی زناشویی	کاهش تعارض و تقویت انسجام عاطفی	سردی روابط، افزایش فاصله عاطفی
نقش مادری (تربیت نسل صالح)	انتقال ایمان و اخلاق به فرزندان	پایداری نسلی و استمرار ارزش‌ها	انحراف نسل و سستی تربیتی
حفظ کرامت	مصون‌سازی روابط خانوادگی در اجتماع	احترام و اعتبار اجتماعی خانواده	آسیب‌پذیری و تحقیر خانواده
انتقال ارزش‌ها	انتقال هنجارها و آموزه‌های دینی- اخلاقی	استمرار هویت فرهنگی و دینی خانواده	بحران هویت و فروپاشی ارزشی
مسئولیت‌پذیری اجتماعی	ایفای نقش اصلاح‌گرانه در اجتماع	سلامت محیط پیرامونی خانواده	نفوذ فرهنگی و تزلزل هویتی

۶. بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف تحلیل مؤلفه‌های زن مؤمنه در قرآن و نقش آن‌ها در پایداری خانواده اسلامی انجام شد. تحلیل تفسیری ۱۰۴ آیه از ۲۴ سوره و کدگذاری مضمون محور، سه محور اصلی را آشکار ساخت: الف) - **محور شخصیتی**. ایمانی: ایمان، تقوا، صبر، صداقت و حیا که بنیان روانی و اخلاقی خانواده را شکل می‌دهند و در غیاب آن‌ها بحران معنوی، بی‌اعتمادی و

ضعف تاب‌آوری رخ می‌دهد. ب)- **محور خانوادگی. کارکردی:** نقش همسری (مودت و رحمت)، مادری (تربیت نسل صالح) و تدبیر خانوادگی (مدیریت عاطفی و اقتصادی) که انسجام درونی خانواده را سامان می‌دهند و در صورت ضعف، روابط زوجین سرد و تربیت نسل آسیب‌پذیر می‌شود. ج)- **محور اجتماعی. هویتی:** مسئولیت‌پذیری اجتماعی، کرامت در عرصه عمومی و انتقال ارزش‌ها که هویت فرهنگی و اجتماعی خانواده را پاس می‌دارند و در غیاب آن‌ها، خانواده در برابر تهدیدهای فرهنگی و بحران هویتی آسیب‌پذیر است. هر محور به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر شاخص‌های پایداری خانواده -مودت، تاب‌آوری، انسجام تربیتی و ثبات مدیریتی- اثر می‌گذارد. در نتیجه، الگوی زن مؤمنه نشان می‌دهد که پایداری خانواده فرایندی چندبعدی است که در سه سطح شخصیتی، خانوادگی و اجتماعی تحقق می‌یابد. مضامین ایمانی-عبادی، اخلاقی-روانی و عقلانی-معرفتی در محور نخست، زمینه‌ساز آرامش درونی و پشتوانه عاطفی‌اند؛ در محور دوم، زن مؤمنه مایه سکون و رحمت همسر، الگوی فرزندان و مدیر خانواده است؛ و در محور سوم، با حفظ حدود شرعی، در اجتماع نیز نقش‌آفرین باقی می‌ماند. این یافته با پژوهش‌های شاهدهی و فرحودی (۱۳۹۸)، آهی (۱۳۹۵) و عطارزاده (۱۳۸۷) همسو است که نقش زن را در جامعه اسلامی در کنار وظایف خانوادگی تأیید کرده‌اند. ازدیدگاه نظری، قرآن الگویی جامع ارائه می‌دهد که سه محور زن مؤمنه را به شاخص‌های پایداری خانواده پیوند می‌زند. این مدل تلفیقی، ایمان و عقلانیت اخلاقی را با سکونت خانوادگی و مشارکت اجتماعی ترکیب می‌کند و به روشنی نشان می‌دهد که زن مؤمنه هم در خانه و هم در جامعه ستون هویتی خانواده اسلامی است. مقایسه با نظریات غربی نیز تمایز نگاه قرآنی را آشکار ساخت، در حالی که مدل‌هایی همچون؛ پایداری زناشویی اولسون (Olson, 2010) یا مدل زوج درمانی گاتمن (Gottman, 2006) بر مهارت‌های رفتاری مانند ارتباط و تاب‌آوری تأکید دارند، قرآن بر فضائل باطنی چون؛ ایمان، تقوا و عفاف تمرکز می‌کند (احزاب: ۳۵؛ آل عمران: ۷۶). در نگاه غربی، خانواده نهادی قراردادی است (پارسونز و همیلتون، ۱۳۷۹) و نقش زن بیشتر به کارکردهای تولیدمثل یا تربیت تقلیل می‌یابد؛ اما در قرآن، خانواده نهادی قدسی است که بر مودت، رحمت و سکینه استوار است (نساء: ۳۴؛ روم: ۲۱؛ قصص: ۷-۱۳؛ مریم: ۱۶-۲۲). در

عرصه اجتماعی نیز در مکاتب فمینیستی گاه حضور زن با تضعیف نهاد خانواده همراه شده است (Giddens, 1992)، حال آنکه قرآن مشارکت زن را مشروط به کرامت و مسئولیت‌پذیری می‌داند و نمونه‌هایی چون مریم و آسیه (احزاب: ۳۵-۳۶؛ ممتحنه: ۱۲؛ تحریم: ۱۱) نشان می‌دهند که زن می‌تواند همزمان در تربیت، تعلیم و اصلاح اجتماعی فعال باشد و خانواده را تقویت کند. بنابراین قرآن تصویری «هم‌افزا و تلفیقی» از زن ارائه می‌دهد که برخلاف نگاه ابزارمحور غربی، پایداری خانواده را در سه بعد اخلاقی، معرفتی و عاطفی تضمین می‌کند. نمونه حضرت آسیه روشن می‌سازد که حتی در فضای سرشار از فشار و ظلم، ایمان و صبر می‌تواند خانواده‌ای پایدار بیافریند؛ و فقدان این مؤلفه‌ها به تزلزل خانواده می‌انجامد. این مقایسه تطبیقی نشان می‌دهد که قرآن نه تنها در سطح گزاره‌های اخلاقی، بلکه در سطح مدل‌سازی مفهومی، الگوی جامع‌تری نسبت به بسیاری نظریه‌های غربی ارائه می‌دهد. نتیجه پژوهش حاضر می‌تواند مبنایی نوین برای سیاست‌گذاری‌های اجتماعی، تربیتی و دینی در جوامع اسلامی باشد (جدول شماره ۸).

جدول شماره هشت: مقایسه‌ای دیدگاه قرآنی و نظریات غربی درباره زن و پایداری خانواده

محور اصلی	دیدگاه قرآنی زن مؤمنه	نظریه‌های غربی (جامعه‌شناسی / روان‌شناسی / فمینیسم)	تفاوت‌های شاخص	تأثیر بر پایداری خانواده
شخصیتی	ایمان، تقوا، حیا، عفاف، صداقت، صبر (احزاب: ۳۵، آل عمران: ۷۶، نور: ۳۰-۳۱، طه: ۱۳۲)	هوش هیجانی، مهارت‌های ارتباطی، تاب‌آوری (Olson, Gottman, Goleman)	توجه به فضائل باطنی و الهی در قرآن در برابر توجه به مهارت‌های بیرونی در روان‌شناسی غربی	عمق بخشی به روابط، ایجاد امنیت معنوی و پایایی در بحران
خانوادگی	مودت، رحمت، سس‌کینه، همسری، مادری	کارکردگرایی اجتماعی، تولیدمثل، تقسیم نقش سنتی یا برابری جنسیتی	نهاد مقدس در قرآن در برابر ساختار قراردادی	افزایش پیوند عاطفی - تربیتی پایدار

	در نظریات غربی		با الهام از وحی - مدیریتی (روم: ۲۱) ، نساء: ۳۴ تحریم: ۱۱ قصص: ۷-۱۳	
حفظ ثبات خانواده در عین حضور مؤثر اجتماعی	هم‌افزایی نقش اجتماعی و خانوادگی در قرآن در برابر تقابل یا جدایی این نقش‌ها در غرب	مشارکت برابر، خروج از خانه، گاه تعارض با نقش مادری (فمینیسم موج دوم و سوم)	حضور مسئولانه، کرامت در رفتار، نقش در اصلاح اجتماعی (احزاب : ۳۵-۳۶، ممتحنه: ۱۲، قصص: ۲۶)	اجتماعی

منابع

- *قرآن کریم، ترجمه فولادوند.
۱. آهی، محمد، (۱۳۹۵). گفتمان قرآنی در ابعاد حضور اجتماعی زن، زن در فرهنگ و هنر، ۸(۴)، ص: ۵۳۹-۵۵۶.
 ۲. افرنگان، علی، (۱۳۹۹). آثار تربیتی صبر در زندگی انسان از منظر قرآن کریم، نشریه: علوم اسلامی انسانی، ۶(۲۳)، ص: ۹۷-۹۰.
 ۳. برزگر نژاد، ثریا؛ حسینی، سید حمید، (۱۴۰۰). واکاوی بازدارنده های سبک زندگی اسلامی در قرآن کریم. پژوهش های زن و خانواده.
 ۴. پورمحمدی، سیده راضیه آخوند، سکینه اخلاقی، نرجس، (۱۳۹۹). واکاوی شاخص های اخلاقی خانواده متعالی در بهبود سبک زندگی از منظر قرآن کریم، بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۷(۵۳)، ص: ۱۲۳-۱۴۶.
 ۵. پیروسی، معصومه؛ شیرخانی، علی، نقش زنان در تقویت قدرت نرم از دیدگاه امام خامنه ای (مدظله العالی) با تأکید بر مؤلفه های اجتماعی، مجله آفاق امنیت، ۱۲(۴۴)، ص: ۶۸-۱۰۰.
 ۶. جلالی فراهانی، نسرين، (۱۳۹۴). آسیب شناسی سبک زندگی مصرف گرا بر کارکرد اقتصادی خانواده از منظر قرآن و حدیث. پژوهش های فرهنگی اجتماعی اسلامی، ۷(۳)، ۲۰۱-۲۱۹.
 ۷. جوانمرد، اشکان؛ مودب، سیدرضا، (۱۴۰۱). بررسی مقامات و منزلت های مریم در قرآن کریم، مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ۶(۴)، ص: ۳۵-۵۹.
 ۸. حاجی بابایی، حمیدرضا، (۱۳۹۶). راهبرد تربیتی آرامش توحیدی خانواده از منظر قرآن، نشریه: مطالعات تفسیری، دوره: ۸ | شماره: ۳۱، صفحات: ۱۸۱-۱۹۴.
 ۹. رحمانی نژاد، راضیه، (۱۴۰۲). معناشناسی قول کریم و آثار عفت کلام در خانواده، پژوهش اورمزد، ۶۲ ص: ۱۴۴-۱۶۳.

۱۰. رفیق، علی، (۱۳۹۲). آثار و فواید وضعی حجاب از منظر قرآن و روایات. پژوهش‌های قرآنی، ۱۲(۱)، ۷۵-۹۶.
۱۱. سادات حسینی، زهرا، (۱۳۹۴). جامعه‌شناسی خانواده در قرآن کریم. پژوهش‌های کاربردی علوم اجتماعی، ۶(۲)، ۸۵-۱۰۸.
۱۲. سید امامی، کاووس. (۱۳۸۷). پژوهش در علوم سیاسی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم تحقیقات و فناوری و انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۱۳. شاهی، سامره؛ فرجودی، محمدعلی، (۱۳۸۹). جایگاه شغلی زن در خانواده و اجتماع از دیدگاه قرآن، زن و جامعه، ۱(۴)، ۹۱-۱۰۸.
۱۴. صادقی، فاطمه، (۱۳۹۶). عفت زن مؤمنه و تأثیر آن بر پایداری خانواده. فصلنامه مطالعات اخلاق اسلامی، ۱۱(۳)، ۳۳-۵۰.
۱۵. طباطبایی، سید محمدحسین، (۱۳۹۴). تفسیر المیزان، ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی، ۲۰ جلد. قم: انتشارات دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۱۶. عبدالمحمدی، زهرا؛ همایون فرد، مهدی، (۱۴۰۲). تبیین و تحلیل مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی خانواده در قرآن، با تأکید بر روابط همسری، فصلنامه مطالعات خانواده اسلامی، ۸(۲)، ۱۱۳-۱۳۵.
۱۷. عطارزاده، مجتبی، (۱۳۸۷). فاطمه زهرا (علیها السلام) الگوی حضور اجتماعی - سیاسی زن مسلمان، مطالعات راهبردی زنان، ۱۰(۳۹)، ص: ۹۹-۱۲۶.
۱۸. غلامزاده غیبی، ابراهیم، کریمی، مصطفی، (۱۴۰۱). نقش صبر در کمال رفتاری انسان از منظر قرآن، معرفت، ۳۱(۱۱)، ۵۵-۶۵.
۱۹. فراهانی، محمد؛ رسا، امید، (۱۳۹۸). بسامدی واژگان مربوط به سبک زندگی در قرآن کریم. الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ۳(۱)، ۲۵-۴۹.
۲۰. قربانی، زینب، (۱۴۰۰). تحلیل عوامل خشونت در خانواده از منظر قرآن کریم. فصلنامه پژوهش‌های علوم قرآنی، ۷(۱)، ۱۲۱-۱۴۲.

۲۱. کاظمی، فاطمه، (۱۳۹۸). جامعه‌پذیری دینی در آموزه‌های قرآن با تمرکز بر نهاد خانواده. پژوهش‌نامه مطالعات اسلامی تربیتی، ۹(۲)، ۱۰۱-۱۲۳.
۲۲. مکارم شیرازی، ناصر و جمعی از نویسندگان (۱۴۰۰)، تفسیر نمونه، چاپ ۳۸، جلد (۱)، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۲۰، ۲۱، ۲۳، ۲۴ و ۲۵ تهران: دارالکتب الإسلامية.
۲۳. موسوی، زهرا، (۱۳۹۷). تحلیلی از رابطه ارزش‌های اخلاقی و تحکیم خانواده از منظر قرآن و سنت. فصلنامه معارف قرآنی، ۵(۲)، ۸۷-۱۰۴.
۲۴. میرباقری، سیدمحسن؛ کلانتری، مزیم، (۱۳۹۹). «حضور» و «ظهور» زن در جامعه از نگاه آیات و روایات. اسلام و مطالعات اجتماعی، ۸(۲)، ص: ۹۵-۱۲۳.
۲۵. ناصری، محمد؛ اسماعیلی، مریم، (۱۳۹۹). بنیان‌های فرهنگ‌شناختی سبک زندگی از منظر قرآن کریم. پژوهش‌های قرآنی، ۱۱(۴)، ۷۷-۱۰۲.
۲۶. همیلتون، پیتتر (۱۳۷۹). تالکوت پارسونز، ترجمه احمد تدین، شرکت نشر کتاب هرمس، چاپ اول
۲۷. یوسف‌زاده، حسن، (۱۴۰۲). بسامدی واژگان مربوط و مرتبط با سبک زندگی در قرآن کریم. الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ۱۱(۲)، ۴۵-۷۲.
28. Giddens, Anthony (1992). The Transformation of Intimacy (Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies), Stanford University Press, First Publish. Parsons, Talcott, & Robert F. Bales (1956). Family: Socialization & Interaction Process, London, Rutledge & Kegan Paul.
29. Gottman J. M., Gottman, J. S., & DeClaire, J. (2006). Ten lessons to transform your marriage. New York: Crown Publishers.
30. Olson, D. H. (2010). Family Communication and Family Satisfaction Scales. In FACES IV Package. www.facesiv.com